אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. ◦ פירוש פר כהן משיח שחטאת בשוגג דעשה אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ואשם בדבר שזדונו כרת [א] אבל לא מיירי בפר העלם דבר של צבור דכתיב ביה הכהן המשיח (יחטא) דהא מרבינן בת״כ (ג) ואפילו כהן הדיוט יכול להביאו [ב] וכל שכן מרובה בגדים: **אין** בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים. קשה אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשמש ומשמש זה תמיד הוי חילוק זה שספר בא מן המשמש אע״פ שאין משמש [ג] כדאי׳ בירושלמי ואם כן הוה ליה למימר בין הכהן המשמש לכהן שיעבור וי״ל דאי נקט לאותו שיעבור הוה משמע הא לאותו שעבר כבר דהוי בכל שנה יש הרבה חילוקים ביניהם משום הכי נקט לאותו שעבר דלשמועינן דאף בדיביה ליכא אלא חילוק זה וא״ת למאי דפריש״ת שספר הוי מאותו שאירע בו הפסול אע״ג שאין משמש א״כ קשיא מהא דאמר סוף פ״ק דשבועות (דף יד:) אשר לו ולא משל אחיו הכהנים ואדרבה היה לו לומר ולא מאותו המשמש תמיד דהוי רבותא טפי ושמא משום דהוי מלתא דלא שכיחא בשבשקא ונקט מידי דשכיח כל שנה והכי״ת נמי דהקומץ רבה (מנחות דף יט.) דקאמר דגלי רחמנא שחיטה בצבעלים לא קשה לפירושיו [ד] דשרי לכיון דזכי ליה רחמנא הוי כאילו מקדיש משלו: **ולא** לכהן הדיוט משום מעלין בקדש וכו׳. קשיא למה ליה האי טעמא [ד] תיפוק ליה דכיון דאאוי לכהן גדול אי לאו משום אינה א״כ אינו יכול לשמש באחרבעה בגדים משום דהוה ליה מתוסר בגדים [ה] ויש לומר דמשום האי טעמא לא היינו מקפידין כיון דעל פי בית דין [ו] הוא [ז] אי לאו טעמא דמעלין:

מתני׳ רבי שמעון היא דאמר אף צבור לא הקריבו. גרסה דכיון דמוקמינן למתני׳ כרבי שמעון א״כ מיפא נמי אמיא כוותיה דקתני זה הכלל כל הגידל וגידל קרב בבמה וקשה דהא זוזרה דהוי דבר הגידל וגידל דלמאיגן בפרק שני דתמורה (דף יד: ושם) [ז] ואפילו הכי אית ליה לר׳ שמעון פ׳ בתרא דזבחים (דף קז. ושם) דמנחות ונזירות אין קרב אפילו בבמה גדולה וי״ל דהכי מיפרשא מתניתין וקשה דהא הגידל וגידל קרב בבמה גדולה כגון עולה ושלמים ליחיד קרב בבמה קטנה וכל שאינו גידל ואע״פ שקרב בבמה גדולה אין קרב בבמה קטנה אבל מודה הוא דיש גידל וגידל שאין קרב לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה [ח]: שמעתי

הכא והכא לא קרב: **מתני׳** [ט] אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה [י] ובירושלים לפנים מן החומה ובאן ובאן [כ] קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדושת שילה יש

מתניתין דהא אמרי׳ [מ] כל שהבור מקריבין בהאי מועד שבמדבר מקריבין בהאי מועד שבגלגל דהיא במה גדולה ואפילו פר העלם דבר ומתניתין קתני פסח וכיולא בהן: **מתני׳ בגל הרואה.** בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה. ובפרק בתרא דזבחים [נ] איף טעמא: יש

[1] לא חמד אחד מהם נשאתי [2] אשר חלק ה׳ אלהיך אתם להאיר לכל העמים [3] וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתי לעובדם וכתבו לו [4] את צעירת הרגלים ולא כתבו לו [4] את הארנבת מפני ◦ שאשתו של תלמי ארנבת שמה שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה: רשב״ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית: א״ר אבהו א״ר יוחנן הלכה כרשב״ג וא״ר [5] יוחנן מ״ט דרשב״ג אמר קרא [6] יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם דבריו של יפת יהיו באהלי שם ואימא גומר ומגוג [7] א״ר חייא בר אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלהים ליפת יפיותו של יפת יהא באהלי שם: **מתני׳** [8] אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות [9] אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה: **גמ׳** הא לענין פר יום כפורים ועשירית האיפה זה וזה שוין מתניתין דלא כר״מ דאי ר״מ [הא תניא] [10] מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות דברי ר״מ וחכ״א אינו מביא מ״ט דר״מ דתניא [11] משיח אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת״ל המשיח במאי אוקימנא דלא כר״מ אימא סיפא אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה הא לכל דבריהן זה וזה שוין אתאן לר״מ דתניא [12] אירע בו פסול ומינו כהן אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר״מ רבי יוסי אומר [13] ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט וא״ר יוסי [14] מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול ומינוהו תחתיו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט כהן גדול משום איבה כהן הדיוט משום [15] מעלין בקודש ולא מורידין רישא רבנן וסיפא ר״מ אמר רב חסדא אין רישא רבנן וסיפא ר״מ רב יוסף [16] אמר [17] רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי: **מתני׳** [18] אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה: **גמ׳** פסחים ותו לא אימא כעין פסחים מני ר״ש היא דתניא [19] ר״ש אומר אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן אבל חובות שאין קבוע להם זמן ומתניתין קתני פסח וכיולא בהן: **מתני׳ בגל הרואה.** בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה. ובפרק בתרא דזבחים [20] ליף טעמא:

[ט] לשון התוספתא שם לאחר היא במה גדולה בשעת היתר במה אהל מועד נעוי מלכלו אין האהלן נתון שם וכו׳.

הרי הוא כשאר יחיד ומייתי כשבה או שעירה. יומא נ:, תוד״ה אני. ב. אפי׳ כהן הדיוט מצי לאקרובה. שם. ג. והוא הנקרא כהן המשמש, והסגן שמינהתו תחתיו ביום הכפורים לבדו ולמחרתו אינו עובד עבודה הוא נקרא כהן שעבר. ר״י מלגיל. ד. מדקאמר טעמא משום איבה מכלל דמן הדין ראוי להיות כהן גדול מדאורייתא אלא גזרו ביה רבנן משום איבה. יומא יב: תוד״ה כהן. ה. דילפינן מקרא בפ׳ שני דזבחים (יח.) דכהן גדול שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד עבודתו פסולה משום מחזור בגדים, וליכא למימר דהא דקאמר דלא חזי להיות כהן גדול משום איבה היינו לאחר מיתת הראשון, דהא מודה ר׳ יוסי דאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו. שם. ו. דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ובירושלמי דריש ליה מקרא, ומסתברא שהדבר תלוי במלך ובאחיו הכהנים. שם. ז. דנזירות ע״י נדר בא עליו. רש״י תמוכין יד:

סד א מיי׳ פ״ד מהל׳ כלי המקדש הלכה יד:
סה ב מיי׳ פט״ו מהל׳ שגגות הלכה ז:
סו ג מיי׳ פ״ל מהלכות עבודת יום״כ הלכה ג:
ד [מיי׳ פ״ל מהלכות קרבן פסח הלכה ג]
סז ה מיי׳ פ״ו מהלכות בית המקדש הלכה טו ופ״ז שם הלכה יד ופ״י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה:
סח ו מיי׳ פ״ו מהלכות בית המקדש הלכה טו ופ״י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג ופ״ל שם הלכה ה:

תורה אור השלם

1. וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמַרּתִי אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם:
במדבר טז טו
2. וּפֵן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם:
דברים ד יט
3. וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְיָרֵחַ אוֹ לְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי:
דברים יז ג
4. וְאֶת הָאַרְנֶבֶת כִּי מַעֲלַת גֵּרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הוּא לָכֶם:
ויקרא יא ו
5. יֶפֶת אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְיִשְׁכֹּן בְּאָהֳלֵי שֵׁם וְיִהִי כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ:
בראשית ט כז
6. אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַיְיָ לְחַטָּאת:
ויקרא ד ג

רבינו חננאל

עד שלא יאמר שחקו בי יהודים והטילו שם אשתי בתורתם. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית. מנא הני מילי אמר ר׳ יוחנן דכתיב יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם, מיפיותו של יפת, כלומר ממבחר בניו של יפת והיא כתיבת יוון, יהיו באהלי שם שהם בני ישראל. אמר ר׳ אבהו אמר ר׳ יוחנן, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. [**מתני׳**] אין בין כהן משוח **בשמן המשחה למרובה בגדים** כו׳. מנ״א [לן] דכתיב אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו׳. **פירוש מרובה בגדים**, בבית השני שלא היה להן שמן המשחה היה מתמנה כהן גדול בלבישת שמנה בגדים, לפי שכל זמן שהיה הדיוט היה משמש בד׳ בגדים, לבש עוד ד׳ ונתרבה בד׳ אחרים נעשה כהן גדול, לפיכך נקרא מרובה בגדים. וזה מפורש **בתלמוד [ארץ ישראל]** בהוריות פרק ג׳ משיח בשמן המשחה בבית הראשון, מרובה בגדים בבית האחרון, וא׳מרו חמשה דברים (היו) [היה] בית הראשון גדול מן האחרון ואלו הן אש וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקודש, ושאר כל הענינים, **הא לענין פר יום הכיפורים**, כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו׳. **ועשירית האיפה**, כדכתיב זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ ביום המשח אותו וג׳, ומפורש בתורת כהנים שכל כהן מביא עשירית האיפה, מדכתיב ובניו מרבינן אפי׳ הדיוטות, **וכל שכן מרובה בגדים. מאיר דתני מרובה בגדים מביא פר הבא** על כל המצות. **ואקשינן אימא סיפא** אין בין כהן משמש לכהן שעבר, כלומר שנפסל במום או בזולתו, אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה, שהכהן המשמש הוא המביא משלו וזה שעבר לא. הא לכל דבריהן זה וזה שוין, אתאן לר׳ מאיר דתני מאיר ר׳ יוסי אומר דהא דתנא שוין, כבר הוא דאמר לר׳ מאיר דתני אירע בו פסול, בכהן גדול, ומינו אחר תחתיו כו׳. ופריק רב יוסף מתניתין ר׳בי היא דתנא ראשון סבר לה כרבנן סיפא סבר לה כר׳ מאיר. [**מתני׳**] אין בין במה גדולה לבמה קטנה וכו׳. ואוקימנא [בגמרא] כעין פסחים והן חובות הקבוע להן זמן. **ומפורש בסוף פרק פרת חטאת ובסוף שחיטת קדשים בתוספתא** אלו דברים שבין במה גדולה לקטנה קרן וכבש ויסוד וריבוע וכיור וכנו בבמה גדולה ולא בקטנה, חזה ושוק ועור העולה [לכהנים בבמה גדולה, חזה ושוק ועור העולה] לבעלים בבמה קטנה. אבל נותר זמן וטמא זה וזה שוין. איזו היא במה גדולה, **ב)** בשעת איסור במה, אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם. איזו היא במה קטנה, בשעת התר הבמה, עושה אדם במה על פתח חצירו ועל פתח גינתו ומקריב עליה הוא ובנו ובתו וכול׳. [**מתני׳**] **אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלים קדשים קלים** ומעשר שני **בכל הרואה** [**לפנים מן החומה כול׳**. פיר׳ הרואה, **ובירושלים לפנים מן החומה** כול׳. פיר׳ הרואה, העומד בשילה כל מקום שרואה מלא עיניו מותר לו לוכל קדשים קלים ומעשר שני. ומפורש **בפרק פרת חטאת הכי**, אמר ר׳ אבהו כתיב בן פורת עלי עין וגו׳, עין שלא רצתה [ליזון] ליהנות מדבר שאינו שלה הזכה ותאכל בקדשים כמלא עיניה. **תנא** ריאה שאמ׳רו כולו שלא יהא דבר מפסיק. **וכן** העומד בשדה ומביט משם משכן שילה, מותר לו לאכול באותו מקום קדשים קלים ומעשר שני. ותנן באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תיקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה והיא היתה מנוחה כו׳. **ותניא** ימי אהל מועד שבשילה ש״ו רע״ו חסר אחת. **ותניא** כשמת עלי הכהן חרבה שילה ובאו לנוב, כשמת שמואל חרבה נוב ובאו לגבעון. [**פסקא**] קדושת שילה

מסורת הש״ם

א) [יומא ט: ע״ש], **ב)** [ל״ל אלא מ״ר וכן בר ע״א], **ג)** [הוריות יא.], **ד)** הוריות יב., **ה)** ב״ז הוריות יב: יומא יב: [מוקפת יב: ע״פ], **ו)** [לקמן כא: יומא יב: וש״נ], **ז)** [ר״ה ז: וש״נ], **ח)** זבחים קח. קיח. ע״ש, **ט)** [זבחים קח.], **י)** [תמורה כא:], **כ)** [הוריות יב.], **ל)** [דף קח:], **מ)** [זבחים קח.], **נ)** [דף קח:], **ס)** [ע״ר תוס׳ יומא פירוסס], **ע)** [וע״ע תוס׳ פסחים לח: ד״ה זאת אומרת],

גליון הש״ם

גמ׳ מפני שאשתו. בירושלמי וכן במ״ר פ׳ שמיני אימא דאמנו של תלמי אחרבעתא שמה **שם** מעשה בר׳ יוסף בן אולם. עי׳ תוס׳ יבמות יומא דף כא ע״ב ד״ה ולא אימא קרי: **שם אבר רבי היא** ונסיב לה **אליבא דתנאי.** כ״ה דף ז ע״ב בגוטעת דף ד ע״ב מולין דף פד ע״ב ודף קד ע״ב הוריות דף יב ע״ב: **תוס׳** ד״ה אין בין בהן משוח וכו׳ **פי׳ פר** בהן משיח. עי׳ יומא דף נ ע״ב תד״ה אני ולתיתיה ובקדושין דף לו ע״ב בפרק״ ד״ה אי דפנים ובתוס׳ ד״ה אי דפנים:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ וכתבו לו במקום את **הארנבת** את לעיתה: **(ב)** שם הלכה כרבב״ג ואמר ר׳ אבהו אמר ר׳ יוחנן מ״ט: **(ג)** תוס׳ ד״ה אין בין כהן משוח וכו׳ דאפילו הכי הדיוט: **(ד)** ד״ה אין בין כהן המשמש וכו׳ קשה לפירושיו היכי שחיט לכיון דזכי:

מוסף רש״י

אלא פר הבא על כל המצות. מאיר״ה בגדים אינו מביא פר העלם דבר לא מעלו ולא משל צבור, אבל מביא כשבה או שעירה כיחיד (הוריות יא:). **אין בין כהן משמש.** ושיהיו לאחון שחוז לעבודתו, ולאחר שחוז לה אלמנה ומקריב אונן: **ראוי לשמו.** לשמש לא בשמונה בגדים כהן גדול ולא בארבעה בגדים הדיוט: **ומעמיד לה אליבא דנפשיה.** ומתמה אליבא דנפשיה: **ונסיב ליה אליבא דתנאי.** ומרוחה בגדים סבר לה כרבנן ובכהן שעבר סבר לה כר׳ מאיר: **מתני׳ אין בין במה.** אין הפרש בשעת היתר הבמות בין במה גדולה זה מזבח של משה בעולה בנוב וגבעון: **לבמה קטנה.** מזבח של יחיד שכל יחיד ויחיד עושה במה לעצמו: **קרב בבמה.** קטנה: **כל שאינו נידר ונידב בו׳.** בזבחים יליף לה בפרק בתרא: **גמ׳ פסחים ותו לא.** והא קתני סיפא כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה ואילו בגדולה היו מקריבין קרבנות צבור תמידין ומוספין. וקא ס״ל דלא חובות צבור שאין קבוע להן זמן היו קריבין בה כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע״ז: **בעין פסחים.** וכל חובות הקבוע להם זמן כפסחים: **מני.** מתניתין דקתני דבמה קטנה אין קרב בה שום חובה ואמר דבמה גדולה לא עדיפא מינה אלא בחובות הקבוע להן זמן: **ר׳ שמעון היא.** דאמר בפרק בתרא דזבחים אף צבור לא הקריבו בבמה גדולה שום חובה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין קבוע להן זמן כגון פר העלם דבר ושעירי ע״ז הבא בפרק בתרא דזבחים אף אבל בדרבנן דאתם לא מתוקמא אבל בדרבנן אלא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה. **ב)** אפי׳ כהן הדיוט מצי לאקרובה. שם. **ג)** והוא הנקרא כהן המשמש. **ד)** מדקאמר טעמא משום איבה מכלל דמן הדין ראוי להיות כהן גדול מדאורייתא אלא גזרו ביה רבנן משום איבה. יומא יב: תוד״ה כהן. **ה)** דילפינן מקרא בפ׳ שני דזבחים (יח.) דכהן גדול שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד עבודתו פסולה משום מחזור בגדים. **ו)** דתנן באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תיקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה והיא היתה מנוחה כו׳. **ז)** דנזירות ע״י נדר בא עליו. רש״י תמוכין יד:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

יש אחריה היתר וקדושת ירושלים אין אחריה היתר: גמ' א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה קסבר [6]בית חוניו לאו בית ע"ז היא וקא סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא דכתיב [1]כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה [2]מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים מקיש נחלה למנוחה מה מנוחה יש אחריה היתר אף נחלה יש אחריה היתר אמרו ליה אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומ"ט קא הדר ביה משום קשיא דרב מרי דמותיב רב מרי קדושת שילה יש אחריה היתר קדושת ירושלים אין אחריה היתר ועוד תנן [3]א"המשבאו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא היתה לנחלה תנאי היא [7](דתניא) א"ר אליעזר [8]שמעתי כשהיו בונין בהיכל [9] עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרה בונין מבפנים וא"ר יהושע [5]שמעתי [10]שמקריבין אע"פ שאין בית אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה [5]מפני שקדושה ראשונה קידשה [11]לשעתה [12]וקידשה לעתיד לבוא [13] מכלל דר"א סבר לא קידשה לעתיד לבוא א"ל רבינא לרב אשי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכי תימא קלעים לר"א למה לי לצניעותא בעלמא אלא כי הני תנאי דתניא אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי למה מנו [14]חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקידשום אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ורמינהו [15]אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר [2]ששים עיר כל חבל ארגוב וכתיב [3]כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום השתא

שמעתי שמקריבין בבית חוניו. קשיא היאך מקריבין סס בטומאה דהא גזרו טומאה על ארץ העמים ויש לומר דשמא לגבי הא לא גזרו חכמים טומאה כיון שמן התורה יכול להקריב: **ומאי טעמא הדר ביה משום קושיא דרב מרי.** הקשה הר"ר חיים ומתמילה היכי אמר למילתיה וכי לא היה יודע המשנה והלא הן שגורות בפי כל ועוד קשיא כיון דתנאי היא אמאי הדר ביה לימא אנא דאמרי כמאן דאמר לא קדשה [8] לכך נראה להר"ר חיים דכ"ע מודו דמשנתו לירושלים נאסרו הבמות ושוב לא היה להן היתר והני תנאי בהא פליגי דמאן דאמר לא קדשה סבר דאף במקומו של מזבח אין יכולין להקריב עכשיו [9] ומאן דאמר קדשה סבר דבמקום מזבח מותר להקריב אבל לא בבמה [2]:

דכולי עלמא קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. הקשה רבינו תם אמאי לא מייתי ראיה דרבי אליעזר (דף ג: ומס) אית ליה בפ' קמא דחגיגה לא דלא קדשה לעתיד לבוא דקאמר התם מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית ומסיק אמר ר' אליעזר כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי עמון ומואב ומעשרן מעשר עני בשביעית מה טעם משום דהרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ומיהו רבינו תם דמה טעם דהתם גמרא הוא דקאמר לה ולא מילתא דרבי אליעזר היא [3] ומדע דהא במשנה דמסכת ידים (פ"ד משנה ג) דתניא מילתיה דרבי אליעזר לא תנא לה והכי פירושה מה טעם מעשרין משום דכי הא גוונא אשכחן בערי ישראל שהיו עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדשה כדי שיסמכו עליהן עניי ישראל בשביעית וכל שכן עמון ומואב שהן חולה לארץ שהיו עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדש' והיו לעניים [7] דהא לא מיירי בעמון ומואב שהיו בסימון אלא מיירי בחוץ לארץ שהיו עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדשה וכשום והכי נמי משמע במסכת ידים (ג"ז סס) דמשיב לו עם בבל ומצרים שהן חו"ל [8] והיה (ג) דחזקת הבתים (כ"ג דף לח.) דקאמר שלא ארלות לחזקה יהודה ועבר הילדן והגליל דמשמע דעמון ומואב שהיו בעבר הילדן היו מא"י מיירי בעמון ומואב שהיו בסימון [1] ועוד הקשה ר"ת מהא דאמר במס' בילה (דף ה: ומס) ובר"ה (דף לא.): כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר ובקש להפקירו לעניים וא"כ משמע דאית ליה קדשה לעתיד לבוא ומשום שלא היה רוצה לעזרה לרוליכו לירושלים היה מפקיר לעניים שיוליכו אותו ואיכלוהו אמה דאי סבר לא קדשה והיה צריך לפדותו כאותו לאדם שהמוצה לאדם שהיה צריך לפדותו אמאי היה צריך להוליך לירושלים וגם מה היו העניים מרוחים אחרי שצריך לפדותו [7] וי"ל משום דבראשונה כרם רבעי שבארץ ישראל היה צריך להוליכו [9] לירושלים גם בקש ר' אליעזר להוליכו משום דכל דבר שנאסר במיניין צריך מיניין אחר להתירו [10] ואהא מייתי לה בגיטה (ג"ז סס) [11] ומכל מקום העניים היו מרוחים במה שהיו יכולים לאכלו בשום פרוטה' כדשמואל ונהי דשמואל לא אמר למילתיה אלא בדיעבד כדמשמע לישנא שאכלו היינו דווקא בזמן שבית המקדש קיים אבל בזמן הזה לא [12] ואפילו לכתחילה [13] והכי נמי איתא בשאלתות דרב אחאי בפרשת קדושים תהיו (סוף סימן ק') ומצרך על פליון עובר לעשייתן וקלי ליה לדמי פדיוויה או יצליכם לנהר: (ועי"ע תוס' ר"ה לא: ד"ה בקש):

למה מנו חכמים את אלו. קשה אמאי מייתי הך בריימתא דלא מוכחת אלא דקדושה ראשונה לא בטלה והאיכא תנא דאית ליה בפ' הערל (יבמות דף פב:) דקדושה ראשונה ושניה יש להן הא שלישית אין להן דקדושה אחרונה לא בטלה וקדושת מוציא היתה לאחר קדושה [14] שלישית (ס) [15] ויש לומר דאפילו למאן דאמר קדושה אחרונה לא בטלה היינו דוקא לענין תרומה בזמן הזה אבל לכל מילי אחריני ודאי בטלה: שאר

תורה אור השלם

1. כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים יב ט
2. וְנָלַכּוּ אֶת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקָחוּנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: דברים ג ד
3. כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרוֹת חוֹמָה גְּבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: דברים ג ה

גליון הש"ס

גמ' וקידשה לעתיד לבוא. ע' ברכות דף סא ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כסהיו בונין בהיכל עשו קלעים: (ב) שם לעתיד לבוא לאו מכלל דר' אליעזר: (ג) תוס' ד"ה דטלי עלמא וכו' ומגירס שהן חופה ולאדן והכיא דפ"ט דשביעית ומייתי לה בפ' מקום שנהגו דקאמר שלא אלות לבעור יהודה: (ד) בא"ד לרוך לטוליכו לירושלים בקש ר' אליעזר ג"כ לטוליכו בל"ל: (ה) ד"ה לעה וכו' ויש לומר. נ"ב מסמע מסכת תוס' דמפרש לאשונה לבריהם ויתקן ויעקב שניה יהושע יהושע ואלו שניהם יש להם ביטול אבל אלישע יהושע עזרא אין לה ביטול וחז שלא כדברי התוס' שכתבו בפ' הערל דפי' יש להם הייט לומר דלריך לחזור לירושה כדי לקדשם ואין להם הייט לומר דל"ל דירושה עומדת היא דלא בטלה קדושתה וכמו שפרש"י לשם אלא דלריטו מגאלל לאשונה היא יהושע אברהם ויתקן ויעקב שניה יהושע יהושע ומשם ואילך קדשה לעולם ולכ"ש לאשונה היא יהושע שניה היא יהושע עזרא ומשם ואילך קדשה לעולם ע"ש:

מוסף תוס'

א. ועוד דהא ר' יוחנן ור"ל פליגי בזבחים (קז:) המעלה בחרן בזמן הזה, ר"ל אמר פטור ור"י אמר חייב, ר"י אמר חייב קדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדישה לעתיד לבא, ור"ל אמר פטור קדושה לשעתה ולא קדישה לעתיד לבא, ואם איתא, אמאי לא אמר [ר"ל] מותר. ב. דר' יצחק לא שמע מרבותיו אלא דבית חוניו לאו בית ע"ז הוא ועוד שמע דקדושה ראשונה לא קדישה לעתיד לבא ומתוך כך סבר דלמ"ד לא קדישה לעתיד לבא בזמן הזה מותר להקריב בבמות בכל מקום, ואח"כ סבר דאי אפשר דפליג שום תנא אמתני' דבאו לירושלים נאסרו הבמות ואמתני' דהכא, וחזר לומר דארבה למ"ד לא קדישה לעתיד לבא אין מקריבין אפי' במקומו של מזבח והיינו דר"ל דאמר שהוא פטור דכיון דאפי' במקום מזבח אין מקריבין המעלה בחרן פטור דלא קרינא ביה ראוי לפתח אהל מועד ור' יוחנן אמר חייב דקדושה ראשונה קדישה לעתיד לבא וראוי ליקרב תוך ירושלים במקום מזבח וראוי לפתח אהל מועד קרינא ביה, והא דקאמר תנאי היא לאו אמילתא דר' יצחק קאי דהא ודאי שפיר הדר ביה אלא אמאי דס"ל לר' יצחק מעיקרא קאי, כלומר ומעיקרא דאמר הכי משום דקסבר דמ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא פליג אמתני' וסבר דבמנות מותרות לאחר ירושלים והשתא הדר ביה. ג. דטעמא דר' אליעזר בההיא לאו משום דסבר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא אלא דסבר עמון ומואב אינו מאותו המין שטהרו מסיחון שהוא מכלל הארץ דתנן בה ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן וגליל, אלא מאידך עמון ומואב שהיא מחו"ל והוי דינו כחו"ל לגמרי שלא קדשום עולי מצרים כלל והנידחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. ריטב"ם. ד. וחייבום במעשר מדבריהם לפי שסמוכות לארץ ישראל וזהו מה שקיבל ר' אליעזר מרבו ורבו הלכה למשה מסיני שמקומות הללו לא נתקדשו לעולם. ריטב"ם. ה. [ון]על כרחין לא הוי טעמא דהתם משום דלא קדישה לעתיד לבא דהא ר' יהושע דאית ליה בשמעתין דקדישה לעתיד לבא ואפ"ה ס"ל כר' אליעזר דעמון ומואב דלא כבשו סיחון ועוג ולא נתקדשו כלל בקדושת הארץ, ועוד מתרץ [ר"ת] דלא קדישה עבר הירדן רק לארץ סיחון ממש אבל מה שכבש מעמון לא נתקדשה. מגיטה ג: תוס"ש עמון. ז. הרי לא היה חומה לירושלים ולא היו יכולין לאכלו בשום מקום רק לפדותו קרום אכילה. ריטב"ם: תוס"ש ונקש. ח. [ון]מדרבנן היה צריך להוליכו לירושלים. פנימות מן. תוס"ש דמלי. ט. וא"ת אי בקדושת מחיצה נמי לא קדישה לעתיד לבא לר' אליעזר מה יודיחו דעמון ומואב אלא שלא יוכלו לאכלו בירושלים ואם יפדו הפירות מה יודיחו, וי"ל. שם. י. אע"פ ששורן הרבה. שם. יא. שאין הפסד להקדש כשאין בית המקדש קיים. שם. יב. ממיוחסי הרפב"ש: הקשה ה"ר אלחנן ז"ל אמאי מייתי הך בריימתא [ראשונה] דלא מוכחא אלא דקדושה ראשונה בטלה והא איכא תנא דאית ליה בהערל דקדושה ראשונה ושניה יש להם שלישית אין להן דקדושה ראשונה בטלה אבל קדושה שניה לא בטלה, וא"כ היאך מביא ראיה מהך בריימתא לבית חוניו דהיינו קדושה שלישית.

מסורת הש"ס

(ו) [מנחות קט:], (ז) [זבחים קיט.], (ח) שם קיב:, (ט) [י"ל דתמן], (י) שבועות טז. [זבחים קז: עדיות פ"ח מ"ז], (יא) [זבחים סב.], (יב) חגיגה ג.: [זבחים ס: קז: חולין ז. תמורה כפ. ערכין כב: מכות יט. שבועות טז.], (יג) ערכין לב:, (יד) [מוספתא דערכין פ"ב שבועות טז.], (טו) [דברים יב], (טז) [שם], (יז) [ויקרא ז], (יח) [דף לב.], (יט) להקריב עכשיו וכ"ש בבמה כל"ל, (כ) [כדאיתא בערכין כטו.], (כא) [ס"א שניה].

מוסף רש"י

כי לא באתם עד עתה. בימי גלגל אל המנוחה כו' (זבחים קיט.). **והיא היתה** לנחלה. הכיא דכתיב בקרא דמשבאו אל המנוחה ואל המלה דאמרי הבמות (זבחים קיב:). **שמעתי.** מרבותי, **כשהיו בונין בהיכל.** בימי עזרא, עושין קלעים. במקום המוחה ובונים את כתלי המוחה אלא הקלעים, וכן לעזרה, **אלא שבהיכל** בונין מבחוץ. נתנו הקלעים לפנים מן המוחה ובונים את המוחה מבחוץ אלא חוזו עוביים מן ההיכל, וקס"ד דהכי הקלעים לרבי אליעזר כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה בטלה לה (שבועות טז.). אע"פ שאין חומה. בירושלים קודם שבנית המוחה (שם). **קדושה ראשונה.** של בית (מכות יט. זבחים ט. סב.). **דמר** מאי דשמיע ליה קאמר. ולא בא רבי יהושע לחלוק על רבי אליעזר, ולא שמעתי לרבי אליעזר דאמר לא קדשה (שבועות טז.). **למה מנו חכמים את** אלו. עיירות מנו חכמים בפרק במה דברכין סהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לענין מלות כמי ערי חומה והיה להם למנות עוד הרבה שלא מגאלו (שם). **מצאו את** אלו וקידשום. לא פירש לי במה מקודשים ערי מרן ישראל (שם. ובערכין לב: כתב: מפרש במסכת שבועות (שם) דמקדשי לה בשתי תודות ובפיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריתן). **אבל הראשונות בטלו.** שאין קדושה לאחר נוהגת כהן ואין כהן דין ערי חומה, **משבטלה הארץ.** בחורבן לאשון (ערכין לב:). **קדושה ראשונה.** שקידשה יהושע (שם). **וכי אלו בלבד היו.** מוקפות חומה מימות יהושע בן נון (שבועות טז.). **מצאו אלו.** לרך ביאתם (שם).

רבינו חננאל

יש אחריה התר. כלומר שרתה השכינה אחר חורבנה בנוב וגבעון וביריחו. אבל משבנבה בית עולמים אין אחריו היתר במקום אחר לעולם. אמר ר' יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניי בזמן הזה, קסבר בית חוניי לאו בית עבודה זרה הוא וקדושת ירושלים יש אחריה היתר כול', ונידחו דבריו. ומעשה דחוניי מפורש בסוף מסכת מנחות ובן שמעון הצדיק הוא וחלק על שמעיה אחיו, כשעלה לכהונה גדולה נתקנא בו וכו' ובראה, והלך ובנה מזבח באלכסנדריא של מצרים והקריב עליו קרבן וכול'. ואמרינן תנאי היא, כלומר יש תנא שאומר יש אחריה היתר. **תתניא** אמר ר' ליעזר כשהיו בונין בהיכל היו עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה כו'. אמר ר' יהושע שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית כו' עד מפני שקדושה ראשונה קדישה לעתיד ולבוא לעולם. דייקינן לאו מכלל דר' אליעזר בר פלוגתיה דר' יהושע סבר דקדושה ראשונה קדישה לשעתה היא ולא לעתיד. **ודחי רבינא** ואמר כולי עלמא קדישה לשעתה וקדישה לעתיד, ור' אליעזר א'מר מה שמעון ור' יהושע מה שמעון ואין ביניהן חלוקה. ואמרינן אלא ר' ישמעאל בר' יוסי הוא דא'מר קדושה ראשונה אינה לעתיד לבוא והוא חולק על ר' אליעזר ועל ר' יהושע. **תתניא** בתורת כהנים ערי חומה המוקפ[ו]ת מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של ציפורין וחקרה של ג[ו]ש חלב ויורפת הישנה וגמלה הרי בגליל וגדור הרי בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים הרי ביהודה. אמר ר' שמעאל בר' יוסי לא מנו את אלו אלא שקידשום כשעלו מן הגולה אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ. אינני והתניא בסוף ערכין אמר ר' ישמעאל בר' יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כתיב ששים עיר כל חבל ארגוב, וכת' כל אלה ערים בצורות וגו'. אלא מצאו את אלו

הא אמרי. לקמן בסיפא דהא מתני' גופה דלא צריכי לקדושי דקא מסיים ואזיל בה וכל שתעלה ביקר מסורת מאבותיו (ה) **כל המצות שלנו.** המוהגות בערי חומה שיצוה מצוה וקריאת מגילה בחמשה עשר והבית מלוגו בה לסוף שנה: **אע"פ שאין כו'.** אלמא סבירא ליה קדושה קמייתא לא בטלה ממתן חורבן. **והיינו תנאי: וחזרו שנופה וגו'.** ולעיבורו שהוסיפו על ביטול תורה ותמיד של בין הערבים כדאמר לעיל בסיקריקין (דף ג.): **ויסי דוד נכל דרכיו משכיל וה' עמו.** וכתיב התם ויסי שאול עוין את דוד בשכיל הצלחתו: **אמון ואמליה.** אמון אביו של ישעיה ואמליה מלך יהודה: **מלמד שביקשה פניה בביה חמיה.** לפיכך לא הסכיה עכשיו שלא בביתו לא רצה פניה שיהא מסיכה: **אינו מן המדה.** אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל לדליו כלום כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח. בשמלעא בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריוח בינו לבין הכתליס עשר אמות לכל לד וכל הבית אינו אלא כ' על כ' ממלא שאינו ממעטו כלום: **לפני הדביר.** חלל בית קדש הקדשים שהוא לפניס מן הדביר היא המחילה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים: **פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא.** כשהיה רוצה לדרוש בענין איגרת פוריס היה מתחיל לדרוש מקרא זה: **וקמתי עליהם.** בפורעניות בגלל כתיב: **זה הכתב.** אין להן כתב אלא מאומה אחרת: **נין.** לשון ממשלה. וכן יון שמו (תהלים עב) ימשול ויגדל: **נלאת לפני החלון.** ביהושפט כתיב בדברי הימים כשיצא להלחם על העמונים והמואבים שבאו עליו: הודו לה' כי טוב משמע טוב שיקללו לפניו על זאת: **אחריס משיב.** וכשנתמיינו כליה בימי המן היו אויביהן שמחין להן: **ושמחי כאלי בעילם.** שוהן הסיכה היתה בעילם דכתיב בספר דניאל (ח) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה: כי

(ה) השתא [הא] אמרי לא צריכא לקדושי אלא מצאו את אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל המצות הללו נוהגין בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא קשיא דר' שמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דר' יוסי ואיבעית אימא הא ר' אלעזר בר יוסי אמרה דתניא (ו)ר' אלעזר בר' יוסי אמר [1]אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: [2]ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער [2]ויהי בימי אחשורוש הוה המן [3]ויהי בימי שפוט השופטים הוה רעב [4]ויהי כי החל האדם לרוב [5]וירא ה' כי רבה רעת האדם [6]ויהי בנסעם מקדם [7]הבה נבנה לנו עיר [8]ויהי אמרפל עשו מלחמה [9]ויהי בהיות יהושע ביריחו וחרבו שלופה בידו [10]ויהי ה' את יהושע וימעלו בני ישראל [11]ויהי איש אחד מן הרמתים [12]כי את חנה אהב וה' סגר רחמה [13]ויהי (ז)(כי) זקן שמואל [14]ולא הלכו בניו בדרכיו [15]ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [וה' עמו] [16]ויהי שאול עוין את דוד [17]ויהי כי ישב המלך בביתו (ח)[18]רק אתה לא תבנה הבית והכתיב [19]ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם [20]ויהי (ט)(בקר) יום אחד הא שכיב נדב ואביהוא והכתיב [21]ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה והכתיב [22]ויהי כאשר ראה יעקב את רחל והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד והאיכא שני והאיכא שלישי והאיכא טובא (ט)אמר רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי ויהי בימי אינו אלא לשון צער חמשה ויהי בימי הוו ויהי בימי אחשורוש ויהי בימי שפוט השופטים ויהי בימי אמרפל [23]ויהי בימי אחז [24]ויהי בימי יהויקים (י)(א"ר) לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הוו מאי קמ"ל כי הא (י)דא"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים מנלן מתמר דכתיב [25]ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים מדוד נביאים דא"ר לוי מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו וכתיב [26]חזון ישעיהו בן אמוץ וא"ר לוי דבר זה (כ)מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה תניא נמי הכי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח וכתיב [27]ולפני הדביר עשרים אמה אורך (כ)וכתיב [28]כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות ארון גופיה היכא הוה קאי אלא לאו שמע מינה בנס היה עומד ר' יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [29]וקמתי עליהם וגו' והכרתי לבבל שם ושאר נין ונכד נאם ה' שם זה הכתב שאר זה לשון נין זה מלכות ונכד זו ושתי רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [30]תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס תחת הנעצוץ תחת המן הרשע (כ)שעשה עצמו ע"ז דכתיב [31]ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר [32]ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן (כ)מרי דכי תחת הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה' דכתיב [33]רפידתו זהב יעלה הדס זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר [34]ויהי אומן את הדסה והיה לה' לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים ר' יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [35]והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם (כ)ומי חדי הקב"ה במפלתן של רשעים והא כתיב [36]בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו וא"ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב [37]ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש ש"מ רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [38]לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב [39]ותשם אסתר את מרדכי על בית המן רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [40]ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו ושתי ושרים זה המן ועשרת בניו רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא כי

(ה) נמ' הש"ס הא מתני' גופה דלא צריכי לקדושי:

(ו) [נ"ל ג: וש"ע], (ז) [נ"ל בשמואל], (ח) [נקרא דשמואל ב ז בענין ויהי כי ישב המלך בביתו וכו' כתיב אלא מבנה לי בית לשבתי], (ט) [נ"ל עכ ויהי בקר], (י) [נ"ל אלא אמרי], (כ) [נ"ל ופ"ר], (כא) פוטה יז:, (כב) ב"ב עט. יומא כא., (כג) [נ"ל ועשרים אמה רוחב וכן גרס בע"י פמק: ב"ב ע' ב"ב עט. ותמיין], (כד) [נחולין קלט:], (כה) סנהדרין נט: ע"ש, (כו) [נרכין לב:], (כז) [וע' תוס' ע"ז ד: ד"ה שאין לסס], (כח) [נשתיתא ביומא לח:].

מוסף רש"י

הא אמרי לא צריכא לקדושי. כמיומא דהך כמיומא מסיים ואזיל לא אלו בלבד (שבועות מז.). **כל המצות הללו.** מלוה מני ערי חומה ומיוחס מלוכיים ומאין עושים מגרשיהם שדה (שם). **הא ר' אליעזר ב"ר יוסי אמרה.** כי היכי דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה (ערכין לב:). **אשר לוא חומה.** לוא כתיב, משמע לא ומשמע לו לומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית מלוה כהו (ערכין לב. ועי' תוס' שם). **דבסתה פניה בבית חמיה.** ולא רצה שוהה בביתו לפיקך לא הסכיר בה (סוטה י:) ל"פ שכסתה פניה בבית חמיה, וה"ק אע"פ שהיה בלבו שהיא ממר טוטא היה כך לומר אחרת היה, שהרי ממר לעוטה היא (גי' הב"ח שם). **אמרון.** אביו של ישעיהו, ואמציה. מלך יהודה, אחים היו. ואמליה מזרע דוד היה ומעון אמוץ נביא היה, אלמא נביאים נפוק מיהו (סוטה י:). **מקום ארון אינו מן המדה.** אינו תופס למעטו ממדת הכלל של בית כלום, דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח, כשיתן אחיל בלכל לא הסכמתה, והכי כל הכלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב, נמצא שאין מקום לארון ממעט כלום (יומא כא.). **ארון שעשה משה.** כשמונה בדביר, יש לו עשר אמות לכל רוח. עשר אמות ריוח ממנו לכותל לכל צד, והדביר היה עשרים על עשרים (מנחות צח.). כשיתן בית קדשי הקדשים שעשה שלמה, שהוא כ' על כ', יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו, הרי עשרים אלא ארון, ולפיכך כ' עד הדביר (רשב"ם ב"ב עט.). **מרי דכי.** וקרי ליה רשם לבשמים, לגדיקים ולאנשי כנסת הגדולה (חולין קלט:). **כי טוב.** משמע כי טוב בעיניו הולם ומשמה (סנהדרין לט:). **כן ישיש.** יש לו אחיים, שוהלאיס (שם) אבל בטוחתן של גדיקים הוא בעלמו שם, שנאמר לאסר שם ה' עליהם (דברים כח סג).

מוסף תוס'

א. כעין חכמת יונית. ע"ז ג. תוד"ה שאין.

רבינו חננאל

ומנאום, ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה מסורת מאבותיך שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כל המצות הללו נוהגות בה, מפני שקדושה ראשונה קדישה לשעתה היא וקדושה לעתיד לבא. קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל. **איבעית תימא הא בתריתא** ר' אלעזר בר' יוסי אמרה. דתניא ר' לעזר בר' יוסי אר"מר אשר לו חומה לצמיתות כו', אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. כלומר אע"פ שחרבה חומתה, בקדושתה קיימא. **מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה.** כל ויהי לשון צער הוא. חמשה ויהי בימי הוו. **דעד מסורת בידינו** מאנשי כנסת הגדולה, אמון ואמציה אחים הוו. **ואסיקנא** כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה לצאת ממנה מלכים ונביאים. מנא לן מתמר. **דעד מסורת בידינו** מקום ארון [אינו] מן המידה. דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח. וכתיב ולפני הדביר עשרים וגו'.

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לְצִמִּיתֻת לְקֹנֵה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַיֹּבֵל: ויקרא כה ל
2. וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה: אסתר א א
3. וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: רות א א
4. וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם: בראשית ו א
5. וַיַּרְא יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם: בראשית ו ה
6. וַיְהִי בְנָסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בִקְעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: בראשית יא ב
7. וַיֹּאמְרוּ הָבָה נִבְנֶה לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָּנוּ שֵׁם פֶּן נָפוּץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ: בראשית יא ד
8. וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלָּסָר כְּדָרְלָעֹמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם: עָשׂוּ מִלְחָמָה אֵת בֶּרַע מֶלֶךְ סְדֹם וְאֵת בִּרְשַׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שִׁנְאָב מֶלֶךְ אַדְמָה וְשֶׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ צְבוֹיִם וּמֶלֶךְ בֶּלַע הִיא צֹעַר: בראשית יד א-ב
9. וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבוֹ שְׁלוּפָה בְיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: יהושע ה יג
10. וַיְהִי יְיָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שִׁמְעוֹ בְּכָל הָאָרֶץ: וַיִּמְעֲלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מָעַל בַּחֵרֶם וַיִּקַּח עָכָן בֶּן כַּרְמִי בֶּן זַבְדִּי בֶן זֶרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה מִן הַחֵרֶם וַיִּחַר אַף יְהוָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יהושע ו כז, ז, א
11. וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרָמָתַיִם צוֹפִים מֵהַר אֶפְרַיִם וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶן יְרֹחָם בֶּן אֱלִיהוּא בֶן תֹּחוּ בֶן צוּף אֶפְרָתִי: שמואל א א א
12. וּלְחַנָּה יִתֵּן מָנָה אַחַת אַפַּיִם כִּי אֶת חַנָּה אָהֵב וְיְיָ סָגַר רַחְמָהּ: שמואל א א ה 13. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רָחֵל בַּת לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ: בראשית כט י 23. וַיְהִי בִּימֵי אָחָז בֶּן יוֹתָם בֶּן עֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפֶקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלִַם לַמִּלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכֹל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ: ישעיהו ז א 24. וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד הֵם עֲשׂתִי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד גֹּלוֹת יְרוּשָׁלִַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: ירמיהו א ג 25. וַיַּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיִּחְשְׁבָהּ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָנֶיהָ: בראשית לח טו 26. חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: ישעיהו א א 27. וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וְיָצַף מִזְבַּח אָרֶז: מלכים א ו כ 28. וְחָמֵשׁ אַמּוֹת בְּנַף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת בְּנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו: מלכים א ו כז 29. וְקָמָתִי עֲלֵיהֶם נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת וְהִכְרַתִּי לְבָבֶל שֵׁם וּשְׁאָר וְנִין וְנֶכֶד נְאֻם יְיָ: ישעיהו יד כב 30. תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ וְתַחַת הַסִּרְפַּד יַעֲלֶה הֲדַס וְהָיָה יְיָ לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: ישעיהו נה יג 31. וּבְאוּ וְנָתוּ בְלֵם בְּנִתְחֵלֵי הַבְּתֻלוֹת וּבְנִקְיֵקֵי הַסֹּלְעִים וּבְכֹל הַנַּעֲצוּצִים וּבְכֹל הַנַּהֲלֹלִים: ישעיהו ז יט 32. וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן בְּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְקָנֶה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם: שמות ל כג 33. עָמוּדָיו עֲשֵׂה כֶסֶף רִפּוּדָתוֹ זָהָב מְרֻבָּע אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם: שיר השירים ג י 34. וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה הִיא אֶסְתֵּר בַּת דֹּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנַּעֲרָה יְפַת תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ לְקָחָהּ מָרְדֳּכַי לוֹ לְבַת: אסתר ב ז 35. וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ יְיָ עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וְלַהֲרִבֹּת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ יְיָ עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וְלַהֲשִׁמִּיד אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים כח סג 36. וַיַּעַן אַל הָעָם וַיֹּאמֶר מְשֹׁרְרִים לְיְיָ וּמְהַלְלִים לְהַדְרַת קֹדֶשׁ בְּצֵאת לִפְנֵי הַחָלוּץ וְאֹמְרִים הוֹדוּ לַיְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: דברי הימים ב כ כא 37. וַיְבָא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֶר אֶת הַלָּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה: שמות יד כ 38. כִּי לְאָדָם שָׁטוּב לְפָנָיו נָתַן חָכְמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה וְלַחוֹטֵא נָתַן עִנְיַן לֶאֱסוֹף וְלִכְנוֹס לָתֵת לְטוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים גַּם זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ: קהלת ב כו 39. וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת שִׁבְעָתוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מֵהָקִים וַיִּתֵּנָה לְמָרְדֳּכַי וַתָּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת מָרְדֳּכַי עַל בֵּית הָמָן: אסתר ח ב 40. וְשַׁמְתִּי כִסְאִי בְּעֵילָם וְהַאֲבַדְתִּי מִשָּׁם מֶלֶךְ וְשָׂרִים נְאֻם יְיָ: ירמיהו מט לח

כי עבדים אנחנו. פסוק הוא בספר עזרא וסיפא ויט עלינו חסד לפני (ג) שרי פרס לתת (ד) עלינו ממיה: **בשם ימי נבוכדנצר.** שבטילנו לתוך הכבשן: **וימסי רגו כל אפסי ארץ אף ישועם אלהינו ימי מרדכי.** שהבדר נגלה לכל האומות ס **מסורבלין.** מלובשין בבשר: **נעשה שוגגו של הקדוש ברוך הוא מך.** כמי שלא היה יכול להושיע: **אדם ונא מנך.** זה המן: **רב מפנה [אמר] מהכא.** פתח פתחא: **[הדא דכתיב בו].** מה שכתב בתורה ואין קוראין (ה) גזר המן שלא יהא אדם רשאי לקנות מהן לעבד: **ושמואל אמר** (ו) **מהכא.** פתחא לא מאסתיים וגו': **ואם לא שוריתו וגו'.** אף אלו נענשו על שחמל שאול על עמלק: **אעשה לכם.** אף אלו כמעט כלו: **אחיו של ראש.** כלומר דומה לו: **בן גילו.** בן מזלו. שמיהן דעת אחת היה להן: **בקש להחריב.** יקוד שיקד זרובבל בבית המקדש בימי כורש לפני אחשורוש כמו שאמור בספר עזרא (פרק ד): **שנגה.** שנמנה לשמן הם שלא יבנוהו: ס **לא.** אי: **אכרס הוא אכרסם.** פסוק הוא בדברי הימים: **שמלך מעצמו.** שלא היה מזרע המלוכה: **כי הוא רודה.** כתיב בשלמה: **כשם שמלך על הפסח** (ז) **ועל עזה וכו'.** והכי קאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה: **מלכו בציפר.** תחת כל ציפת הרקיע: **הא דאמרן.** מהודו ועד כוש: סימן

[1]כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן [6]המן רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [2]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים באש בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [3]זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [4]ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנצר הרשע דכתיב ביה [5]עלה אריה מסובכו דוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה [6]וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב [7]ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות ר' אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [7]בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית [8]בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר [8]ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר [9]המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [10]שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם [9]אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [11]ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב [12]והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח עם זה המן דכתיב [13]והעיר שושן נבוכה רב מתנה אמר מהכא [14]כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו רב אשי אמר מהכא [15]או הנסה אלהים וגו' [א] [16]ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי (ח) הדא דכתיב [17]והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו' ושמואל אמר [18]לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם בימי פרסיים כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם רבי לוי אמר מהכא [19]ואם לא תורישו את יושבי הארץ רבי חייא אמר מהכא [20]והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם [ב] אחשורוש אמר רב אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של ראש אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר [21]אנת הוא רישא די דהבא בן גילו של ראש הוא הרג הוא ביקש להרוג הוא החריב הוא ביקש להחריב שנאמר [22]ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה ורבי יוחנן אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשע בימיו שנאמר [23]וישם המלך אחשורוש מס הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [24]הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [25]הוא דתן ואבירם הן ברשעו מתחילתן ועד סופן [26]הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [27]אברם הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו [28]הוא אהרן ומשה הן בצדקן מתחילתן ועד סופן [29]ודוד הוא הקטן הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה המולך אמר רב שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי אמרי לה לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקם מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו כיוצא בדבר אתה אומר [30]כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה [7]רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה אלא מעתה [31]ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשה: תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב [8]ואחשורוש ונבוכדנצר אחאב דכתיב [32]חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך [9]וגו' ואי לא דהוה מליך עלייהו היכי מצי משבע להו נבוכדנצר דכתיב [33]והיה הגוי והממלכה אשר לא [10]יתן את צוארו בעול מלך בבל אחשורוש הא דאמרן

שלשה מלכו בכל העולם כולו. והא דלא תסיב אלכסנדר מוקדון משום דלא מיירי הכא אלא באומה הכתובים להדיא: אתה

סימן

1. כי עבדים אנחנו ובעבדתנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת לנו מחיה לרוממם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבתיו ולתת לנו גדר ביהודה ובירושלם:

עזרא ט ט

2. הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים ותוציאנו לרוויה:

תהלים סו יב

3. זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו:

תהלים צח ג

4. ארי נהם ודב שוקק משל רשע על עם דל:

משלי כח טו

5. עלה אריה מסבכו ומשחית גוים נסע יצא ממקמו לשום ארצך לשממה ערוך תצינה מאין יושב: ירמיהו ד ז

6. וארו חיזה אחרי תנינה דמיה לדב ולשטר חד דקימת ותלת עלעין בפמה בין שנה וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא: דניאל ז ה

7. בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית: קהלת י יח

8. ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והערירך אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנדר יעריכנו הכהן:

ויקרא כז ח

9. המקרה במים עליותיו השם עבים רכובו המהלך על כנפי רוחו: תהלים קד ג

10. שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל: לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם:

תהלים קכד א-ב

11. ברבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם: משלי כט ב

12. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה:

אסתר ח טו

13. הרצים יצאו רהוטים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה:

אסתר ג טו

14. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כיי אלהינו בכל קראנו אליו: דברים ד ז

15. או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים בכל אשר עשה לכם יי אלהיכם במצרים לעיניך: דברים ד לד

16. ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה:

אסתר א א

17. והשיבך יי מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראתה והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קנה: דברים כח סח

18. ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני יי אלהיהם: ויקרא כו מד

19. ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצררו אתכם על הארץ אשר אתם ישבים בה: במדבר לג נה

20. והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: במדבר לג נו

21. ובכל די דיירין בני אנשא חיות בדא רעוף שמיא יהב בידך והשלטך בכלהון אנת הוא ראשה די דהבא: דניאל ב לח

22. ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם: עזרא ד ו

23. וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים: אסתר י א

24. אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למושבתם בארץ אחזתם הוא עשו אבי אדום: בראשית לו מג

25. ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על יי: במדבר כו ט

26. ובעת הצר לו ויוסף למעול ביי הוא המלך אחז: דברי הימים ב כח כב

27. אברם הוא אברהם: דברי הימים א א כז

28. הוא אהרן ומשה אשר אמר יי להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: שמות ו כו

29. ודוד הוא הקטן ושלשה הגדלים הלכו אחרי שאול: שמואל א יז יד

30. כי הוא רדה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה בכל מלכי עבר הנהר ושלום היה לו מכל עבריו מסביב: מלכים א ה ד

31. ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה: שמות ו כ

32. חי יי אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדני שם לבקשך ואמרו אין והשביע את הממלכה ואת הגוי כי לא ימצאכה: מלכים א יח י

33. והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אתו את נבוכדנאצר מלך בבל ואת אשר לא יתן את צוארו בעל מלך בבל בחרב וברעב ובדבר אפקד על הגוי ההוא נאם יי עד תמי אתם בידו: ירמיהו כז ח

גליון הש"ס

גמ' אדם ולא מלך. עי' ע"ז דף ג ע"ח מד"ס סהגיס: רש"י ד"ה מסורבלין מלובשין. עי' רש"י שבת דף קלו ע"ב ד"ה קטן המסורבל: ד"ה אח אוי. עי' סנהדרין דף קב ע"ב וברש"י שם ד"ה אח לשמים. וכרש"י הושע יג טו:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר רב ויי והי נתקיים מה שכתוב בתורה והתמכרתם שם: (ב) רש"י ד"ה כי עבדים וכו' לפני מלכי פרס: (ג) ד"ה ומשואל אמר פתח פתחא מהכא מאסתים: (ד) ד"ה כשם שמלך על הפסח. ר"ב הא מלא פרש"י כלום על כשם שמלך מהודו ועד כוש משום לכשם החכר מהודו עד כוש תמילה ולא זו אף זו קאמר אבל הכא הוכיר הפסח ועזה בסופיה דקרא קשיא ולריך לפרש דה"ק כי הוא רודה כו':

הגהות הגר"א

[א] גמ' הנסה אלהים וגו' רב אמר מהכא והתמכרתם כו' כל"ל: [ב] שם אעשה לכם ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי אחשורוש אמר רב כו' כל"ל:

מוסף רש"י

וארו. והנה. אחרי. אחרת (נ"ז ב:). ומסורבלין. בעלי בשר לשון עובי ושומן הוא ובעלמא נמי אמרינן (שבת קלו:) קטן המסורבל בבשר, המלובש בבשר הקרבל (קדושין עב.) ולשון מלבוש הוא כמו (בעיל"ל ג) כפתו בסרבליהון (נ"ז ב:). ואין להם מנוחה כדוב. דוב אין לו מנוחה אלא הולך וכל כל שעה (שם) כשהוא קטור הולך ונא תמיד סביבותיו (קדושין שם). כך מלך על כל העולם כולו. והכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמתפסח ועד עזה (סנהדרין כ:).

רבינו חננאל

אחשורוש אחיו של ראש ובן גילו של ראש, פי' אחשורוש אח שוה לראש. אחיו של נבוכדנצר כו'. הוא אחשורוש. הוא ברשעתו מתחילתו ועד סופו. ת"ר שלשה מלכו בכיפה, אחאב ונבוכדנצר[ואחשורוש כו'.